

TIP FAKÜLTESİ BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN MADDE BAĞIMLILIĞI İLE İLGİLİ BİLGİ, GÖRÜŞ VE TUTUMLARI

The Knowledge, Opinion and Attitudes of the First Year Medical Students About Substance Dependence

Dr. Hakan Altıntaş¹, Dr. Fehminaz Temel², Dr. Esin Benli³, Dr. Güle Çınar³, Dr. Özlem Gelirer³, Dr. Feride Aylin Gün³, Dr. Aygül Kernak³, Dr. Nevra Kundakçı³

ÖZET

Amaç: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi (HÜTF) birinci sınıfta okuyan 185 öğrencinin katılımı ile, öğrencilerin madde bağımlılığı ile ilgili bilgi, görüş ve tutumlarının saptanması için bir anket çalışması yapılmıştır.

Yöntem: Yapılan araştırma tanımlayıcı tipte bir çalışmadır. Araştırmanın verileri gözlem altında anket uygulaması yöntemiyle toplanmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan 185 HÜTF öğrencisinin %42.7'si erkek, %57.3'ü kadındır ve yaş ortalaması 18.3 (SS=0.7, alt-üst=17-21, ortanca=18) yıl olarak bulunmuştur. Katılımcıların %52.2'si (90 öğrenci) madde bağımlılığı konusunda önceden bilgi aldığını söylemiştir. Gerçekten madde bağımlılığı yapan maddeler arasından, öğrencinin de madde bağımlılığı yaptığını en yüksek yüzde ile doğru bildiği madde eroin %91.4 (169 öğrenci), en düşük yüzde ile doğru bildiği madde ise LSD %44.9 (83 öğrenci) olmuştur. Öğrencilerin, yalnız %30.9'u (56 öğrenci) madde bağımlılarını tedavi eden bir merkez adı bildiklerini söylemişlerdir. Bunların da %57.7'si (130 öğrenci) AMATEM'i belirtmiştir. Katılımcıların %76.8'i herkesin madde bağımlısı olabileceğini düşünmektedir. Yüzde 61.4'ü (113 öğrenci) madde bağımlısı insanları yardıma muhtaç olarak tanımlamış, %93.5'i (172 öğrenci) de bu kişilerin tedavi edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Katılımcıların %89.7'si (165 öğrenci) Türkiye'de madde bağımlılığının bir sorun olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin %58.9'u madde bağımlılığının yayılmasını önleme ve kullanan kişilere yardım etme konusunda eğitimin öncelikli olması gerektiğini belirtmiştir.

Sonuç: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin madde bağımlılığı konusundaki bilgilerinin yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Öğrenciler, madde bağımlılarının birer hasta olduğu ve tedavi edilmeleri gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Madde bağımlılığı, Tıp öğrencisi, bilgi, görüş, tutum.

ABSTRACT

Objective: This survey was conducted among the first year medical students of Hacettepe University in order to determine their knowledge, opinions and attitudes about substance dependence.

Method: Of the total students, 185 participated in the study which was descriptive in nature. The data was collected using questionnaires under observation.

Results: Of the students who participated in the study, 42.7% were men, 57.3% were women. Their average age was 18.3 years (SD=0.7, min-max=17-21, mean=18). Of the participants, 52.2% (90 students) said that they had information about substance dependence before the study. Heroin was the substance which was truly known with a high percentage (91.4%, 169 students) by the students, that can lead to substance abuse. LSD had the lowest percentage (44.9%, 83 students) in this respect. Only, 30.9% (56 students) of the students mentioned that they knew a center for treating substance dependents. Of these, 57.7% (130 students) named AMATEM. Of the participants, 76.8% (142 students) believed that everyone could become addicted to substances. Of the students, 61.4% (113 students) described the addicted people as people who need help, and 93.5% (172 students) said that they should be treated. Of the participants 89.7% (165 students) think that addiction to substances is a problem in Turkey. 58.9% of the students said that education should be the priority to avoid substance abuse problem and to help the people who abuse substances.

Conclusion: It is understood that the first year medical students of Hacettepe University don't have enough knowledge about substance abuse. The students thought that the substance abusers are ill people and they should be treated.

Key words: Substance dependence, medical student, knowledge, opinion, attitude.

¹ Yrd. Doç. Dr. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fak. Halk Sağlığı Anabilim Dalı

² Araş. Gör. Dr. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fak. Halk Sağlığı Anabilim Dalı

³ Intern Dr. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi

GİRİŞ

Madde bağımlılığı, Türkiye’de ve Dünyada artış gösteren bir sorundur. Madde bağımlılarının sayısı giderek artmakta ve yaş ortalamaları da düşmektedir (1-5). Madde kullanımının yaygınlığını ruhsal ve toplumsal etkenler, kentleşme, sanayileşme, göç etkileyebilirken, bu durum da toplumları tıbbi, ekonomik, hukuksal ve toplumsal yönlerden etkilemektedir. Eğlence kültürü ile birlikte yaygınlaşan madde kullanımı, özellikle batı toplumlarında kendine daha geniş alanlar bulabilmektedir. Dünya toplumlarının birbirleriyle bütünleşmesi sonucu, Türkiye’de de ciddi sorunlar yaratmaya başlamıştır. Ayrıca, Türkiye’nin bağımlılık yapan maddelerin trafiğinde dünyada stratejik bir noktada bulunması, tehlikeyi artırmaktadır.

Sağlık Bakanlığı tarafından, 1995 yılında, 7 ayrı ilde yürütülen bir çalışmada; yaşam boyu alkol dışı psikoaktif madde kullanım oranının %3.5 civarında olduğu bildirilmiştir (6). GATA Askeri Tıp Fakültesi’nde, 1998 yılında gerçekleştirilen madde bağımlılığı konulu paneli dinlemeye gelenler arasında bağımlılık yapıcı madde kullanımının anket yöntemi ile sorgulanması sonucunda bu anketi dolduran 344 kişinin sigara ve alkol dışındaki yasadışı madde kullanım oranı %2.3 olarak saptanmıştır (7). Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi işbirliği ile İstanbul ilinde, 1998 yılında yapılan bir çalışmada, hayatında en az bir kez “ecstasy” kullananların oranı %2.65 bulunmuş iken, 2001’de yapılan çalışma ile bu oranın %3.31’e yükseldiği belirlenmiştir (8). On beş ayrı ilde, 2001 yılında, lise ikinci sınıf öğrencilerine yönelik yapılan bir araştırmada, yaşam boyu en az bir kez esrar kullanma oranı %3.6, uçucu kullanma oranı %8.6, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullandığını belirtenlerin oranı ise %3.3 olarak bulunmuştur (9). Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Bölümü’nce, 2003 yılında, sigara içimi, alkol ve yasadışı ilaç kullanım prevalansının saptanması amacıyla yapılan bir araştırmada; Türkiye’de 3 ayrı Tıp Fakültesinde, 304 birinci sınıf ve 143 altıncı sınıf Tıp Fakültesi öğrencisinin katılımı sağlanmıştır. Öğrencilerin %4’ünün en az bir defa yasadışı madde (cannabis, ecstasy, kokain) kullandığı belirlenmiştir. Birinci sınıfların madde kullanmaya başlama yaşının altıncı sınıflara göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu öğrencilerin %25.5’inde anksiyete ve %36.8’inde de depresyon saptanmıştır (10).

Ergenler, çağlarının kendine özgü toplumsal, biyolojik ve psikolojik özellikleri nedeniyle tüm dünyada risk grubu olarak ele alınmaktadır. İnsan yaşamının en dışa açık, fırtınalı ve önemli evresi olan ergenlik dönemi, yapısı itibarıyla genç için pek çok zararlı etkiye de açıktır. Arkadaş gruplarının etkisi, kendini kanıtlama çabası, ailenin olumsuz ya da ihmalkar tutumu gibi sebepler gençleri alkol ve madde bağımlılığı gibi tehlikelerin kucağına atabilmektedir.

Ergenlik döneminde gençler kendi kimliklerini bulmaya çalışırlar. Hassas bir benlik imajları vardır. Kendilerinden memnun ve emin değildirler. Ericsson’a

göre bu dönem üç çeşit çatışmaya sahne olur; gencin cinsel kimliğini kanıtlama, toplum içindeki yerini bulma ve mevcut ideolojiler arasında kendi değer yargılarını oluşturma çatışmaları (11).

Çocukluk yıllarındaki aile içi geçimsizlik, annenin ezilmişliği, babanın katı otoritesi, çocuğa sevgi ve şefkat gösterilmemesi, anlatma ve ikna yoluyla hataların tekrarlanmasının engellenmesi yerine sürekli ceza verilmesi, çocuğun kendini kabul ettirebilmek için aile yerine dış çevreyi tercih etmesi, kendine olan güvenini kaybetmesi, muhtaç olduğu sevgi, şefkat ve ilgiyi ailesi yerine arkadaş çevresinde araması, sorunların çözülmemesi ve bu duruma aileden olumlu bir yaklaşım olmaması dolayısıyla çocuğun sorunların altında ezilmesi gibi nedenler, genel olarak gençlerin hoş olmayan ortamlara girmesine ve bir süre sonra da madde bağımlısı olmaya varan bir yalnızlığa yol açabilmektedir.

Madde kullanmaya başlama sebepleri; merak, arkadaş baskısı, kendini kanıtlamak, olgunlaştıracığını düşünmek, kendine güvensizlik, yalnızlık, sıkıntı duygularıyla başa çıkamama ve başa çıkma yöntemlerini bilmeme, başarı, performans, enerjiyi artırma, kilo verme ve yaratıcılığı artırma isteği şeklinde sıralanabilir (12).

Madde bağımlılığı, tedavisinin uzun zaman alması, iş kaybına ve sosyal problemlere neden olması, ekonomik açıdan daha külfetli olması, korunmaya yönelik daha kapsamlı çalışmalar yapılmasını gerektirmektedir (13). Madde kullanım yaygınlığı hakkında daha ayrıntılı bilgiler edinmek, koruyucu çalışmalar için gerekli ve önemli bir adımdır.

Doktorlar hastalıkları önleme, tedavi etme çalışmalarıyla ve rol modelleri oluşturarak toplumun sağlığını etkilemektedirler. Bireyin sağlığının en azından kısmen kendi yaşam tarzına ve davranışlarına bağlı olduğu kabul edilmektedir. Halkın yaşam tarzı ve davranışları tıbbın önerilerinden bir ölçüde etkilenmektedir. Bu nedenle, gelecekte sağlık hizmetleri verecek, yarının doktorları, bugünün tıp öğrencilerinin madde kullanım davranışlarını incelemek önemlidir.

Tüm bu nedenlerle Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi (HÜTF) dönem 1 öğrencileri arasında madde kullanım yaygınlığını, öğrencilerin bu konudaki bilgi ve düşüncelerini öğrenmek amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Dönem 1 öğrencilerinin; madde kullanım ve bağımlılığı ile ilgili bilgilerinin, görüşlerinin, tutumlarının, madde kullanan öğrenci sayısının, risk faktörlerinin ve bazı sosyodemografik özelliklerinin saptanması araştırmanın amaçlarını oluşturmuştur.

YÖNTEM

Araştırmanın yeri; HÜTF birinci sınıf amfilerinden oluşmaktadır. Araştırma evrenini HÜTF Dönem 1 öğrencileri oluşturmuştur. Bu evrenin tamamına (178 Türkçe, 187 İngilizce, toplam 365 öğrenci) ulaşılması planlanmıştır. Ancak, öğrencilerin %50.7’sine (185 öğrenci) ulaşılmıştır. Türkçe grubundan öğrencilerin

%39.3'ü (70 öğrenci), İngilizce grubundan ise %61.5'i (115 öğrenci) ankete katılmıştır. Ulaşılan 185 öğrencinin %37.8'sini Türkçe grubu, %62.2'sini İngilizce grubu oluşturmuştur. Bu çalışma, tanımlayıcı tipte bir epidemiyolojik araştırmadır.

Öğrencilerin bazı sosyodemografik özellikleri, sağlığı, okul hayatı, aile tipi, anne-babalarının öğrenim durumu, çalışma durumu, sağlık durumu, öğrencilerin aile içi iletişimi, aile bireylerinin sigara-alkol kullanımı, öğrencilerin sigara-alkol kullanımı, madde bağımlılığı hakkındaki bilgileri, görüşleri ve davranışlarına ilişkin değişkenler araştırmanın değişkenlerini oluşturmuştur.

HÜTF Türkçe ve İngilizce Dönem-I öğrencilerinin ders çıkışı, amfilerinde gözlem altında anket (52 soru) uygulanmıştır. Veriler Şubat ayının üçüncü haftasında toplanmış ve SPSS programı 12.0 versiyonu ile analiz edilmiştir.

HÜTF Dekanlığı'ndan yazılı olarak izin alınmıştır. Ankete katılan bireylerin sözel rızası alınmıştır. Bilgiler amaçlar dışında kullanılmamıştır. Anket uygulaması bittikten sonra katılımcılara madde bağımlılığı ile ilgili bilgi verilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan 185 HÜTF öğrencisinin %42.7'si (79 öğrenci) erkek, %57.3'ü (106 öğrenci) kadındır. Yaş dağılımı incelendiğinde katılan öğrencilerin %69'unu (127 öğrenci) 18 yaş ve altı, %31'ini (57 öğrenci) 19 yaş ve üstü öğrenciler oluşturmaktadır ve yaş ortalaması 18.3 (SS=0.7, alt-üst=17-21, ortanca=18) yıl olarak bulunmuştur.

Öğrencilerin %61.6'sı (114 öğrenci), Tıp Fakültesi'nin İngilizce programına devam etmekte olduğunu belirtmiştir. Yüzde 79.5'i (147 öğrenci) hazırlık sınıfı okumadığını söylemiştir. Öğrencilerin %97.3'ü (180 öğrenci) tıp fakültesinde herhangi bir yıl kaybı olmadığını, %2.7'si (5 öğrenci) yıl kaybı olduğunu ifade etmiştir. Bu öğrencilerin %75.5'i (139 öğrenci) tıp fakültesine kendi isteği ile geldiğini ve tıp fakültesinde olmaktan memnun olduğunu, %12.5'i (23 öğrenci) kendi isteğiyle gelmediğini, ancak memnun olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %38.9'u (72 öğrenci) annesinin yüksekokul mezunu olduğunu, %33.5'i (62 öğrenci) lise mezunu olduğunu belirtmiştir. Bu öğrencilerin %72.4'ü (134 öğrenci) babasının yüksekokul mezunu olduğunu, %15.7'si (29 öğrenci) lise mezunu olduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya katılan birinci sınıf öğrencilerinin %66.5'i (123 öğrenci) özel sınırlarını arkadaşlarıyla, %44.9'u (83 öğrenci) annesi ile paylaştıklarını belirtmiştir. Katılımcıların %95.7'si (177 öğrenci) annesi ile, %80.3'ü (146 öğrenci) babası ile çok iyi veya iyi anlaş-tığını ifade etmiştir.

Ankete katılan öğrencilerin %44.3'ünde (82 öğrenci) aileleri içinde sigara kullanımı olduğu görülmüştür. Babaların %51.4'ünün (57 öğrenci) sigara,

%23.4'ünün (26 öğrenci) alkol kullandığı anlaşılmıştır. Annelerin %36.8'inin (39 öğrenci) sigara, %5.7'sinin (6 öğrenci) alkol kullandığı ifade edilmiştir.

Öğrencilerin sigara kullanma oranı %4.9 (9 öğrenci) olarak saptanmıştır. Araştırmaya katılan 185 HÜTF birinci sınıf öğrencisinin %54.7'si (100 öğrenci) hiç alkol kullanmadığını, %25.1'i (46 öğrenci) denediğini, ama kullanmadığını söylemiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sigara-Alkol Kullanımlarının Dağılımı (HÜTF, Ankara, 2004)

Öğrencinin sigara-alkol kullanımı	Sayı (n)	%
Sigara (n=185)		
Hiç içmedim	112	60.5
Denedim, içmedim	61	33.0
İçiyordum, bıraktım	3	1.6
Hala içiyorum	9	4.9
Alkol (n=183)		
Hiç içmedim	100	54.7
Denedim, içmedim	46	25.1
İçiyordum, bıraktım	1	0.5
Hala içiyorum	36	19.7

İlgili soruyu cevaplayanların %94'ü (172 öğrenci) madde bağımlılığı kavramını önceden duyduğunu, bunların da %72.3'ü (113 öğrenci) bu kavramı yazılı ve görsel basından duyduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %52.2'si (96 öğrenci) madde bağımlılığı ile ilgili önceden bilgi aldığını, bunların %52.2'si (47 öğrenci) bu bilgiyi okuldan aldığını belirtmiştir. Madde bağımlılığı kavramını, öğrencilerin %25.3'ü (39 öğrenci) "zararlı maddelere bağımlı olmak" olarak tanımlamıştır.

Gerçekten madde bağımlılığı yapan maddeler arasında, öğrencinin de madde bağımlılığı yaptığını en yüksek yüzde ile doğru bildiği madde eroin %91.4 (169 öğrenci), en düşük yüzde ile doğru bildiği madde ise LSD %44.9 (83 öğrenci) olmuştur. Gerçekten madde bağımlılığı yapmayan maddeler arasında, öğrencinin madde bağımlılığı yaptığını en yüksek yüzde ile yanlış bildiği maddeler alkol ve sigara olmuştur (sırası ile; %85.4-158 öğrenci, %83.2-154 öğrenci) (Tablo 2).

Araştırmaya katılan öğrencilerin %97.8'si (181 öğrenci) madde bağımlılığının insan sağlığını kötü etkilediğini, %1.1'i (2 öğrenci) etkilemediğini belirtmiştir.

Madde bağımlıları için tedavi merkezlerinin varlığını bilme durumları ile ilgili soruyu cevaplayanların %69.1'i (125 öğrenci) madde bağımlıları için tedavi merkezi bilmediğini, %30.9'u (56 öğrenci) bildiğini söylemiştir. Tedavi merkezi belirtenlerden %57.7'si (30 öğrenci) AMATEM (14) adını vermiştir.

Katılımcıların %52.2'si (101 öğrenci) "bağımlılık yapan maddeler insanı sorunlarından uzaklaştırır" ifadesine kesinlikle katılmadıklarını, %16.4'ü (30 öğrenci) katılmadıklarını belirtmiştir. Yüzde 11.4'ü (21 öğrenci) "bağımlılık yapan madde kullananlar toplumdan dışlanırlar" ifadesine kesinlikle katıldıklarını, %47.8'i (88 öğrenci) katıldıklarını söylemiştir. Katılımcıların %31.5'i (58 öğrenci) "sorunları olan kişiler bağımlılık yapan madde kullanmaya daha

Tablo 2 :Birinci Sınıf Öğrencilerinin Madde Bağımlılığı Yaptığını Düşündükleri Maddelerin Dağılımı (HÜTF, Ankara, 2004)

Gerçekten madde bağımlılığı yapan ve öğrencinin de yaptığını düşündüğü maddeler	Sayı (n)	%
Eroin	169	91.4
Kokain	157	84.9
Tiner	156	84.3
Esrar	154	83.2
Bali	154	83.2
Ecstasy	143	77.3
Marihuana	118	63.8
Amfetamin	87	47.0
LSD	83	44.9
Gerçekten madde bağımlılığı yapmayan ama öğrencinin yaptığını düşündüğü maddeler		
Alkol	158	85.4
Sigara	154	83.2
Puro	106	57.3
Kahve	103	55.7
Kola	101	54.6
Nargile	92	49.7
Çay	81	43.8
Çikolata	67	36.2
Aspirin	34	18.4

yatkındır” ifadesine kesinlikle katıldıklarını, %57.6’sı (106 öğrenci) katıldıklarını belirtmiştir. Yüzde 23.9’u (44 öğrenci) “bağımlılık yapan madde kullanan kişiler zayıf iradelidir” ifadesine kesinlikle katıldıklarını, %45.1’i (83 öğrenci) katıldıklarını söylemiştir. Katılımcıların %41.3’ü (76 öğrenci) “bir kez bağımlılık yapan madde kullanmaktan bir şey olmaz” ifadesine kesinlikle katılmadıklarını, %33.7’si (62 öğrenci) katılmadıklarını belirtmiştir. Öğrencilerin %20.7’si (38 öğrenci) “madde bağımlısı insanlardan hoşlanmıyorum” ifadesine kesinlikle katıldıklarını, %34.8’i (64 öğrenci) katıldıklarını söylemiştir. Katılımcıların %10.9’u (20 öğrenci) “bağımlılık yapan madde kullandığında kişi kendini daha cesur hisseder” ifadesine kesinlikle katıldıklarını, %27.7’si (51 öğrenci) katıldıklarını belirtmiştir. Yüzde 35.3’ü (65 öğrenci) “ben bağımlılık yapan madde kullanırsam bağımlı olmam” ifadesine kesinlikle katılmadıklarını, %24.5’i (45 öğrenci) katılmadıklarını söylemiştir. Katılımcıların %65.2’si (120 öğrenci) “Türkiye’de madde bağımlılığı bir sorun değildir” ifadesine kesinlikle katılmadıklarını, %24.5’i (45 öğrenci) katılmadıklarını belirtmiştir. Katılımcıların %13.6’sı (25 öğrenci) “madde bağımlılığı yapan maddelerin etkilerini merak ediyorum” ifadesine kesinlikle katılmadıklarını, %13’ü (24 öğrenci) katılmadıklarını söylemiştir (Tablo 3).

Öğrencilerin %61.4’ü (113 öğrenci) madde bağımlısı insanları “yardıma muhtaç” olarak, %31.5’i (58 öğrenci) “hasta” olarak tanımlamıştır. Öğrencilerin %76.8’i (142 öğrenci) madde bağımlısı olabilecek kişilerin “herkes” olabileceğini, %60’ı (111 öğrenci) “so-

Tablo 3: Birinci Sınıf Öğrencilerinin Madde Bağımlılığı ile İlgili Görüşlerinin Dağılımı (HÜTF, Ankara, 2004)

Madde bağımlılığı ile ilgili görüşler (N=184)	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Bağımlılık yapan maddeler insanı sorunlarından uzaklaştırır.*	101	52.2	30	16.4	26	14.2	19	10.4	7	3.8
Bağımlılık yapan madde kullananlar toplumdan dışlanırlar.	6	3.3	41	22.3	28	15.2	88	47.8	21	11.4
Sorunları olan kişiler bağımlılık yapan madde kullanmaya daha yatkındır.	6	3.3	7	3.8	7	3.8	106	57.6	58	31.5
Bağımlılık yapan madde kullanan kişiler zayıf iradelidir.	3	1.6	22	12.0	32	17.4	83	45.1	44	23.9
Bir kez bağımlılık yapan madde kullanmaktan bir şey olmaz.	76	41.3	62	33.7	21	11.4	16	8.7	9	4.9
Madde bağımlısı insanlardan hoşlanmıyorum.	5	2.7	26	14.1	51	27.7	64	34.8	38	20.7
Bağımlılık yapan madde kullandığında kişi kendini daha cesur hisseder.	41	22.3	19	10.3	53	28.8	51	27.7	20	10.9
Ben bağımlılık yapan madde kullanırsam bağımlı olmam.	65	35.3	45	24.5	56	30.4	11	6.0	7	3.8
Türkiye’de madde bağımlılığı bir sorun değildir.	120	65.2	45	24.5	12	6.5	3	1.6	4	2.2
Madde bağımlılığı yapan maddelerin etkilerini merak ediyorum.	25	13.6	24	13.0	29	15.8	73	39.7	33	17.9

*n=183

runlu kişiler” olabileceğini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanların %93.5’i (172 öğrenci) madde bağımlısı kişilerin tedavi edilmesi gerektiğini, %2.7’si (5 öğrenci) bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan 185 HÜTF birinci sınıf öğrencisinin %35.5’i (65 öğrenci) madde bağımlılığı konusunda basında çıkan haberlerin kendisini bu konuda bilgileneceğine yönelttiğini, %32.8’i (60 öğrenci) haberleri ibret verici bulduğunu belirtmiştir. Buna ek olarak %6.0’ı (11 öğrenci) bu haberlerin kendisinde deneme isteği uyandırdığını bildirmiştir.

Araştırmaya katılanların %1.6’sı (3 öğrenci) çevresinde madde kullanan kişi olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %1.6’sı (3 öğrenci) çevresinde madde satılan yer olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %98.2’si (167 öğrenci) hiç madde kullanmadığını, %1.8’i (3 öğrenci) bir madde deneyip bıraktığını belirtmiştir. Deneyenlerden bir öğrenci “ecstasy”, bir öğrenci uhu, bir öğrenci tiner denediğini belirtmiştir. Kullanım süresi ve miktarını hiçbir öğrenci bildirmemiştir. Bir kişi maddeyi arkadaşından, iki kişi kırtasiyeden temin ettiğini belirtmiştir. Maddeyi denemiş olan iki öğrenci merak ettiği için, bir öğrenci ise arkadaşı nedeniyle denediğini bildirmiştir.

Araştırmaya katılanların %58.9’u (96 öğrenci) madde bağımlılığının yayılmasını önleme ve kullanan kişilere yardım etme konusunda eğitimin öncelikli olması gerektiğini, %12.9’u (21 öğrenci) bu kişilerin tedavi edilmesi gerektiğini, %8’i (13 öğrenci) bağımlı kişilere maddi ve manevi destek verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Katılımcıların cinsiyeti ile “Bağımlılık yapan maddeler insanı sorunlarından uzaklaştırır” ifadesi ile ilgili

görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p=0.002$). Erkek öğrencilerin %60.3’ü (47 öğrenci), kız öğrencilerin %80’i (84 öğrenci) bu ifadeye katılmadıklarını söylemişlerdir (Tablo 4).

Katılımcıların cinsiyeti ile “Ben bağımlılık yapan madde kullanırsam bağımlı olmam” ifadesi ile ilgili görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p=0.031$). Erkek öğrencilerin %15.2’si (12 öğrenci), kız öğrencilerin %5.7’si (6 öğrenci) bu ifadeye katıldıklarını söylemişlerdir (Tablo 4).

TARTIŞMA

Ankete katılan öğrencilerin %44.3’ünde aileleri içinde sigara kullanımı olduğu görülmüştür. Sigara kullanımında babaların oranı (%51.4) annelerin oranından (%36.8) yüksek olarak bulunmuştur. Ebeveynler çocuklar için birer rol modeli oluşturmaktadır. Yapılan bu çalışmada öğrencilerin sigara kullanma oranı %4.9 olarak saptanmıştır. Ancak, yine de anne ve babalar çocuklar için birer örnek olduklarını unutmamalı ve bu konuda dikkatli davranmalıdırlar.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %93.5’i sigara, %79.8’i alkol kullanmadıklarını belirtmiştir. Türkiye’de, 1994 yılında, üniversite öğrencileri arasında madde kullanımını araştırmaya yönelik yapılan çalışmada Ankara’daki üniversite öğrencilerinin %29’unda sigara kullanımı olduğu belirtilmiştir (16). Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde 2001 yılında Dönem 2 öğrencilerinde yapılan bir çalışmada sigara kullanımı %27.3, alkol kullanımı %47.9 bulunmuştur

Tablo 4: Birinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetine Göre Bağımlılık Yapan Maddelerle İlgili Bazı Önermeler Hakkında Görüşlerinin Dağılımı (HÜTF, Ankara, 2004)

“Bağımlılık yapan maddeler insanı sorunlarından uzaklaştırır” ifadesi ile ilgili görüşleri								
Cinsiyet (n=183)	Katılmıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Erkek	47	60.3	12	15.4	19	24.4	78	42.6
Kız	84	80.0	14	13.3	7	6.7	105	57.4
(Ki-kare=12.430 SD= P=0.002)								
“Ben bağımlılık yapan madde kullanırsam bağımlı olmam” ifadesi ile ilgili görüşleri								
Cinsiyet (n=184)	Katılmıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Erkek	49	62.0	18	22.8	12	15.2	79	42.9
Kız	61	58.1	38	36.2	6	5.7	105	57.1
(Ki-kare=6.916 SD= P=0.031)								

(17). Yapılan bu araştırmalarla karşılaştırıldığında; araştırmaya katılan HÜTF birinci sınıf öğrencilerinde sigara-alkol kullanımının daha düşük olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada, öğrencilerin %94'ü madde bağımlılığı kavramını önceden duyduklarını belirtmiştir. Bu kavramı duyanların %72.3'ü medyadan duyduklarını bildirmiştir. Bu sonuç doğrultusunda öğrencilerin madde bağımlılığı kavramını duymasında medyanın etkili olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle medya kuruluşları yaptıkları yayınlarda bu tür konularda daha dikkatli ve duyarlı davranmalı, yanlış ve özendirici haberlerden kaçınmalıdır. Uzmanlar tarafından hazırlanmış, eğitici ve öğretici programlara, yayınlara daha çok yer verilmelidir.

Öğrencilerin %52.2'si madde bağımlılığı konusunda önceden bilgi aldığını belirtmiştir. Bilgi alanların %52.2'si bu bilgiyi okuldan aldığını bildirmiştir. Öğrencilerin madde bağımlılığı konusunda bilgilendirilmesinde okulun büyük payı olduğu düşünülebilir. Ancak, yapılan bu araştırmada öğrencilerin madde bağımlılığı konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğu görülmüştür. Bu nedenle okullarda, öğrencilerin net anlayabilecekleri, kapsamlı, eğitici dersler ve seminerler düzenlenmelidir.

Gerçekten madde bağımlılığı yapan maddeler arasında, öğrencinin de madde bağımlılığı yaptığını en yüksek yüzde ile doğru bildiği madde eroin (%91.4), en düşük yüzde ile doğru bildiği madde ise LSD (%44.9) olmuştur. Gerçekten madde bağımlılığı yapmayan maddeler arasında, öğrencinin madde bağımlılığı yaptığını en yüksek yüzde ile yanlış bildiği maddeler alkol (%85.4) ve sigara (%83.2) olmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin madde bağımlılığı kavramı ve madde bağımlılığı yapan maddeler (18,19,20) konusunda bilgilerinin yanlış ve eksik olduğu düşünülmüştür.

Katılımcıların %68.6'sı "bağımlılık yapan maddeler insanı sorunlarından uzaklaştırır", %75'i "bir kez bağımlılık yapan madde kullanmaktan bir şey olmaz", %59.8'i "ben bağımlılık yapan madde kullanırsam bağımlı olmam", %89.7'si "Türkiye'de madde bağımlılığı bir sorun değildir", %26.6'sı "madde bağımlılığı yapan maddelerin etkilerini merak ediyorum" ifadesine katılmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %59.2'si "bağımlılık yapan madde kullananlar toplumdan dışlanır", %89.1'i "sorunları olan kişiler bağımlılık yapan madde kullanmaya daha yatkındır", %69'u "bağımlılık yapan madde kullanan kişiler zayıf iradeli", %55.5'i "madde bağımlısı insanlardan hoşlanmıyorum", %38.6'sı "bağımlılık yapan madde kullandığında kişi kendini daha cesur hisseder" ifadesine katıldıklarını bildirmişlerdir. Bu sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin madde bağımlılığına karşı oldukları düşünülmüştür. Ancak, öğrencilerin bir kısmının bağımlılık yapıcı maddelerin etkilerini merak ettiğini, bir kısmının da bir kez ba-

ğımlılık yapan madde kullandığında bağımlı olma-yacağını düşündüğünü belirtmesi, bu konu üzerinde özenle ve dikkatle durulması gerektiğini ve bu konudaki eğitici faaliyetlerin artırılması gerektiğini göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %61.4'ü madde bağımlısı olan kişileri "yardıma muhtaç" olarak tanımlamıştır. Katılımcıların %76.8'i herkesin madde bağımlısı olabileceğini, %93.5'i madde bağımlısı olan kişilerin tedavi edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Geleceğin hekimlerinin madde bağımlılarına yaklaşımlarının duyarlı olması ve bu kişilerin tedavi edilmesi gerektiğine inanması olumlu bir tutumdur.

Katılımcıların %35.5'i madde bağımlılığı konusunda basında çıkan haberlerin bu konuda kendilerini bilgilendirmeye yönelttiğini, %32.8'i haberleri ibret verici bulduğunu belirtmiştir. Buna ek olarak %6.0'ı bu haberlerin kendisinde deneme isteği uyandırdığını bildirmiştir. Her ne kadar medyada çıkan haberler madde bağımlılığının ne kadar kötü olduğunu gösterse de bu haberlerin özendirici olmamasına dikkat edilmelidir.

Katılan öğrencilerden sadece üçü bir madde denediklerini, ancak kullanmadıklarını belirtmiştir. Bir öğrenci "ecstasy", bir öğrenci uhu, bir öğrenci de tiner denediğini bildirmiştir. Bu öğrencilerden biri maddeyi arkadaşından, ikisi ise kırtasiyeden temin ettiğini söylemiştir. İki öğrenci merak ettiği için, bir öğrenci arkadaşı nedeniyle denediğini bildirmiştir. Diğer 182 öğrenci herhangi bir madde denediklerini belirtmiştir. Katılımcılar arasında madde bağımlısı olmadığı ortaya çıkmıştır.

Harvard Üniversitesi Halk Sağlığı Okulu'nda, 1993-2001 yılları arasında yapılan bir çalışmada marijuana ve diğer yasadışı ilaç kullanımı araştırılmış: marijuana kullanımı son 30 günde %13'ten %17'ye, son bir yılda %23'ten %30'a ve hayat boyunca deneme oranı %41'den %47'ye yükselmiştir. Marijuana ve diğer yasal olmayan madde kullananların %98'den fazlasının başka bir madde daha kullandığı belirlenmiştir (21).

Zagreb Üniversitesi Tıp Fakültesi Farmakoloji Bölümü tarafından, 1989 yılında, yapılan bir çalışmada tıp fakültesi öğrencileri arasında hayat boyu yasal olmayan maddeleri (çoğunlukla marijuana) en az bir kez kullanma oranı %14 olarak saptanmış, 2000 yılında yapılan benzer bir çalışmada bu oranın %35'e yükseldiği görülmüştür (22).

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dönem 2 öğrencilerinde 2001 yılında yapılan sigara, alkol ve madde kullanımı ile ilgili çalışmada sigara ve alkol dışında madde kullanmayı düşünme sıklığı %11.7, madde kullanmayı deneme %6.7 olarak saptanmıştır. Öğrencilerin en çok kullanmayı düşündükleri ve denedikleri maddenin esrar olduğu görülmüştür (17).

Çalışmadaki oranlar düşük bulunmasına rağmen

men, tıp fakültesi birinci sınıf öğrencileri arasında en az bir kez madde kullanımının olmasının, madde kullanımının risklerine ilişkin bilgilendirme ve farkındalığın yeterli olmadığını gösterdiği düşünülebilir.

Katılımcıların %58.9'u madde bağımlılığının yayılmasını önleme ve kullanan kişilere yardım etme konusunda eğitimin öncelikli olması gerektiğini belirtmiştir. Tüm sonuçlar doğrultusunda madde bağımlılığı konusunda öğrencilere iyi bir eğitim verilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Erkek öğrencilerin %60.3'ü, kız öğrencilerin %80'i "Bağımlılık yapan maddeler insanı sorunlarından uzaklaştırır" ifadesine katılmadıklarını belirtmişlerdir. Erkek öğrencilerin %15.2'si, kız öğrencilerin %5.7'si "Ben bağımlılık yapan madde kullanırsam bağımlı olmam" ifadesine katıldıklarını bildirmiştir. Her iki durumda da fark, istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Genel olarak, erkekler kızlara göre risk alma davranışlarına daha yatkındırlar. Kızlar ise toplumdaki rolleri nedeniyle bu tür durumlara daha temkinli yaklaşırlar. Öğrencilerin bu ifadelerle yaklaşımları da bu doğrultuda olmuştur.

SONUÇLAR

Öğrenciler arasında %91 oranıyla bağımlılık yapan maddeler arasında en fazla bilineni eroinidir. Yüzde 93.5'i madde bağımlılarının tedavi edilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Üç öğrenci daha önce herhangi bir madde denediğini belirtmiştir. Katılımcılardan hiçbirinin şu anda madde kullanmadığı ortaya çıkmıştır.

Öneriler

1. Tıp Fakültesi birinci sınıf öğrencilerine madde bağımlılığı konusunda etkin bir eğitim verilmelidir.
2. Tıp Fakültesi birinci sınıf öğrencileri madde bağımlılığı ile ilgili danışma ve tedavi merkezleri hakkında daha ayrıntılı bilgilendirilmelidir.
3. Medya, madde bağımlılığı konusundaki yayınlarında daha duyarlı olmalı ve özendirici olmaktan kaçınmalıdır.
4. Anne ve babalar çocuklarıyla daha yakın iletişimde bulunmalı ve madde bağımlılığı konusunda daha duyarlı olmalıdır.
5. Madde bağımlılığı konusunda daha kapsamlı araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- 1- Management of Substance Dependence, World Health Organization, (Erişim: 13.02.2004).
- 2- Disease Definition, Epidemiology and Natural History, American Psychiatric Association, (Erişim: 13.02.2004).
- 3- Ögel K, Çorapçioğlu A, Tot Ş, ve ark. Türkiye'de

- ortaöğretim gençliği arasında ecstasy kullanımı. Bağımlılık Dergisi 2003; 4:67-71.
- 4- Saatçioğlu Ö, Evren C, Çakmak D. 1998-2002 yılları arasında yatarak tedavi gören alkol ve madde kullanımı olan olguların değerlendirilmesi. Bağımlılık Dergisi 2003; 4: 109-117.
- 5- Results from the 2002 National Survey on Drug Use and Health: Detailed Tables, Prevalence Estimates, Standard Errors, and Sample Sizes. Department of Health and Human Services, Substance Abuse and Mental Health Services Administration Office of Applied Studies. Sep 2003.
- 6- Ögel K, Tamar D, Evren C, Çakmak D. Lise gençleri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığını araştıran çok merkezli bir çalışma. Turk Psikiyatri Derg 2001; 12: 47-52.
- 7- Kayır H, İpekdağ İ, Evrensel A, Uzbay T. GATA Askeri Tıp Fakültesinde Gerçekleştirilen Madde Bağımlılığı Konulu Paneli Dinlemeye Gelenlerde Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanımının Anket Yöntemi İle Sorgulanması. Bağımlılık Dergisi 2000; 2: 72-80.
- 8- Çorapçioğlu A., Ögel K. Factors associated with ecstasy use in Turkish students. Addiction 2004; 99: 67-76.
- 9- Ögel K, Tamar D, Evren C, Çakmak D. İstanbul'da Lise Gençleri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı. Samay 98, İstanbul.
- 10- Akvardar Y, Demiral Y, Ergör G, ve ark. Substance use in a sample of Turkish medical students. Drug Alcohol Depend 2003; 72: 117-121.
- 11- Öztürk MO. Psikoaktif madde kullanımına bağlı bozukluklar. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, 9. Basım, İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri, 2002: 551-593.
- 12- Ögel K, Tamar D. Uyuşturucu Madde ve Bağımlılık Eğitim Paketi Eğitici Kılavuzu. İstanbul: Özel Okullar Derneği, AMATEM, 1997.
- 13- Ögel K, Tamar D. Uyuşturucu Maddeler Ve Bağımlılık Eğitim Paketi Öğretmen Kitapçığı, İstanbul: Özel Okullar Derneği, AMATEM, 1997.
- 14- Çakmak D. AMATEM: Bir Bağımlılık Tedavi Merkezi, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi. Bağımlılık Dergisi, 2001; 1: 38-39.
- 15- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 1998, Hane Halklarına ve Cevaplatıcılara İlişkin Temel Özellikler. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ekim 1999, s: 13-26.
- 16- Yüksel N, Dereboy Ç, Çifter İ. Üniversite öğrencileri arasında madde kullanımı. Turk Psikiyatri Derg 1994; 5: 283- 286.
- 17- Akvardar Y, Aslan B, Ezici ZB, ve ark. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi dönem 2 öğrencilerinde sigara, alkol ve madde kullanımı. Bağımlılık Dergisi, 2001; 2: 49-52.
- 18- Ögel K, Tamar D. Alkol Ve Madde Kullanım Bozuklukları El Kitabı. İstanbul: Bakırköy Ruh Ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, 1998.

- 19- Kayaalp O. İlaç Suistimali ve İlaç Bağımlılığı. Tıbbi Farmakoloji, 10. Baskı, Ankara: Hacettepe-Taş Kitabevi, 2002: 938-959.
- 20- Coşkunol H, Ersoy MA. Hancı İH (editör). Madde kullanımı ile ilişkili bozukluklar. Adli Psikiyatri Kitabı, İzmir: Medyay, 1997.
- 21- Mohler-Kuo M, Lee JE, Wechsler H. Trends in marijuana and other illicit drug use among college students 1993 to 2001. J Am Coll Health, 2003; 52:17-24.
- 22- Trkulja V, Zivcec Z, Cuk M, Lackovic Z. Use of psychoactive substances among Zagreb University Medical students. Journal of Croat Medicine, 2003; 44: 50-58.